

प्रदेश राजपत्र

गण्डकी प्रदेश सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ०१) पोखरा, चैत्र २५ गते, २०७५ साल (अतिरिक्ताङ्क १५)

भाग १

प्रदेश सरकार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेश सभाले बनाएको देहाय बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

सम्बत् २०७५ सालको ऐन नं. २२

ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरण सम्बन्धी ऐन

प्रस्तावना: गण्डकी प्रदेशका ताल तथा तालको जलाधार क्षेत्रको संरक्षण तथा दीगो उपयोग गरी जैविक विविधताको संरक्षण, वातावरणीय सेवा, पर्या-पर्यटन प्रवर्द्धन तथा स्थानीय जनताको जीविकोपार्जनमा योगदान पुर्याउनका लागि अधिकार सम्पन्न ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरणको स्थापना र व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

गण्डकी प्रदेशको प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम “ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरण ऐन, २०७५” रहेको छ।

(२) यो ऐन गण्डकी प्रदेश भर लागू हुनेछ ।

(३) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा -

(क) “प्राधिकरण” भन्नाले दफा ३ बमोजिम स्थापना भएको ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरण सम्झनु पर्छ ।

(ख) “समिति” भन्नाले दफा ७ बमोजिम गठन भएको कार्यकारी समिति सम्झनु पर्छ ।

(ग) “अध्यक्ष” भन्नाले समितिको अध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(घ) “उपाध्यक्ष” भन्नाले दफा ७ बमोजिमको उपाध्यक्ष सम्झनु पर्छ ।

(ङ) “कार्यकारी प्रमुख” भन्नाले दफा १४ बमोजिमको कार्यकारी प्रमुख सम्झनु पर्छ ।

(च) “सदस्य” भन्नाले समितिको सदस्य सम्झनु पर्छ र सो शब्दले समितिको अध्यक्ष, उपाध्यक्ष तथा सदस्य-सचिव समेतलाई जनाउनेछ ।

(छ) “मन्त्रालय” भन्नाले उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।

(ज) “ताल” भन्नाले चारैतिरबाट जमिनले घेरिएको क्षेत्रमा जम्मा भएको पानी, सो पानीले ओगटेको क्षेत्र वा चारकिल्ला तोकिएको हकमा सो चारकिल्लाभित्रको सम्पूर्ण जमिनलाई जनाउँदछ । सो शब्दले पोखरी, जलाशय, कुण्ड र दह समेतलाई सम्झनु पर्छ ।

(झ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन र यस अन्तर्गत बनेको नियम र विनियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

३. **प्राधिकरण स्थापना:** (१) गण्डकी प्रदेशमा एक ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरण स्थापना हुनेछ ।

(२) प्राधिकरणको कार्यालय गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरामा रहनेछ ।

४. **प्राधिकरण संगठित संस्था हुने:** (१) प्राधिकरण अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला एक स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।

(२) प्राधिकरणको काम कारवाहीका लागि आफ्नो छुट्टै द्वाप हुनेछ ।

(३) प्राधिकरणले व्यक्ति सरह चल अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न, वा अन्य किसिमले व्यवस्था गर्न सक्नेछ ।

(४) प्राधिकरणले अचल सम्पत्ति बेचबिखन गर्नु परेमा प्रचलित कानुन बमोजिम प्रदेश सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्नेछ ।

(५) प्राधिकरणले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस, उजुर गर्न र प्राधिकरण उपर पनि सोही नामबाट नालिस, उजुर लाग्न सक्नेछ ।

५. प्राधिकरणको उद्देश्य: प्राधिकरणको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ:

(क) प्रदेशमा अवस्थित ताल र तालको जलाधार क्षेत्रको संरक्षण, पुर्नस्थापना र प्रभावकारी व्यवस्थापन गरी जैविक विविधता र वातावरण संरक्षण गर्ने,

(ख) ताल क्षेत्रको नक्सामा नक्साङ्कन गर्ने, अतिक्रमण हटाउने तथा रोक्ने ।

(ग) तालजन्य स्रोतहरूको दिगो तथा बुद्धिमत्तापूर्ण उपयोग गरी त्यस्ता स्रोतमा आश्रित समुदायको समृद्धिमा टेवा पुऱ्याउने,

(घ) ताल क्षेत्रको दिगो व्यवस्थापन, पर्यापर्यटन तथा जलपर्यटन प्रवर्द्धन एवं सरोकारवालाहरूको ज्ञान र क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,

(ङ) ताल क्षेत्रको संरक्षण, नवनिर्माण र दीगो उपयोग सम्बन्धी नीति निर्माण र तत्सम्बन्धी योजना तर्जुमाको लागि प्रदेश सरकारलाई आवश्यक सहयोग पुऱ्याउने ।

६. प्राधिकरणको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) प्राधिकरणको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय महत्वका ताल क्षेत्रहरूको पहिचान गर्दै पर्यावरणीय, सामाजिक-साँस्कृतिक, आर्थिक तथा पर्यटकीय महत्वका आधारमा प्राथमिकीकरण गरी त्यस्ता क्षेत्रहरूको संरक्षण, पुर्नस्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने,

(ख) ताल क्षेत्रको अतिक्रमण हटाई ताल क्षेत्र पुर्नस्थापना गर्ने,

(ग) तालले ओगटेको क्षेत्र तथा तालको जलाधार क्षेत्रको संरक्षण र व्यवस्थापन गर्नका लागि मापदण्ड तयार गरी लागू गर्ने र सो सम्बन्धी उत्पन्न विवादहरूको समाधान गर्ने,

(घ) आवश्यकताका आधारमा ताल पर्यावरणको संरक्षण गर्ने र घरेलु तथा औद्योगिक प्रदुषणबाट तिनको संरक्षण गर्ने,

(ङ) रैथाने जीवजन्तु तथा वनस्पतिहरूका प्रजातिलाई विस्थापित वा विनाश गर्ने वा एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा छिटो बिस्तार हुने बाह्य मिचाहा प्रजाति र अन्य हानिकारक जीवाणुहरूको प्रभावकारी नियन्त्रण गर्ने,

- (च) भौगोलिक सूचना प्रणाली (जिओग्राफिकल इन्फरमेशन सिस्टम) मा वातावरणीय योजना र ताल क्षेत्रको नक्साङ्कन गर्ने,
- (छ) अल्पकालिन, मध्यमकालिन तथा दीर्घकालिन आवधिक योजना बनाई कार्यान्वयन गर्ने गराउने,
- (ज) तालको दीगो व्यवस्थापनका लागि जलाधार व्यवस्थापनका कार्यहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन गर्ने गराउने,
- (झ) तालको जलाधार क्षेत्रमा सञ्चालन भइरहेका विकास निर्माणका कार्यक्रमहरूको नियमित अनुगमन गरी ताल पुरिन र मासिनबाट जोगाउने,
- (ञ) ताल तथा तालको जलाधार क्षेत्रको पर्यावरणीय प्रभावको अध्ययन गर्ने,
- (ट) जलवायु परिवर्तनका कारणले ताल क्षेत्रमा पर्ने असर सम्बन्धी समस्याको पहिचान गरी असर न्यूनीकरण र अनुकुलनका लागि आवश्यक काम गर्ने,
- (ठ) तालको पानीको गुणस्तर कायम गर्न नियमन र सुधार गर्ने,
- (ड) तालको पानीलाई पिउने पानी, पर्यापर्यटन तथा जलपर्यटन विकास, व्यवसायिक मत्स्य पालन, सिंचाई, जलविद्युत, अध्ययन, अनुसन्धान, जल यातायात, जल मनोरञ्जन र अन्य प्रयोजनका लागि प्रयोग गर्न अनुमति दिने,
- (ढ) ताल तथा तालको जलाधार क्षेत्रसँग सम्बन्धित जल तथा भू-उपयोग योजना निर्माण, संरक्षण, सदुपयोग तथा व्यवस्थापनमा सहयोग पुर्याउन राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दातृ निकाय, विश्वविद्यालयसँग सहकार्य र समन्वय गरी अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने,
- (ण) ताल क्षेत्रमा रहेका वा आगन्तुक जीवजन्तु र वनस्पतिको प्रजातिको संरक्षण गर्न सम्बद्ध निकायहरूसँग आवश्यक सूचना आदान-प्रदान, साझेदारी र समन्वय गर्ने,
तर अन्तर्राष्ट्रिय निकायसँग सहकार्य गर्दा प्रदेश सरकारको अनुमति लिनुपर्नेछ ।

(२) प्राधिकरणले ताल संरक्षणसँग सम्बन्धित निकायहरूसँग आवश्यक समन्वय गर्नुपर्नेछ ।

७. **कार्यकारी समिति:** (१) यस ऐन बमोजिम प्राधिकरणलाई तोकिएको काम, कर्तव्य र अधिकारको प्रयोग र पालना गर्न, गराउन एक कार्यकारी समिति रहनेछ ।

(२) कार्यकारी समितिको गठन देहाय बमोजिम हुनेछः-

(क)	मन्त्री, उद्योग, पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय	अध्यक्ष
(ख)	गण्डकी प्रदेश भित्र रहेका स्थानीय तहका प्रमुखहरुमध्येबाट प्रदेश सरकारले मनोनित गरेको एक जना	उपाध्यक्ष
(ग)	सचिव, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	सदस्य
(घ)	सचिव, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	सदस्य
(ङ)	सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय	सदस्य
(च)	सचिव, भौतिक पूर्वाधार विकास मन्त्रालय	सदस्य
(छ)	सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	सदस्य
(ज)	प्रमुख, नेपाल सरकार, वन तथा वातावरण मन्त्रालयको सम्बन्धित महाशाखा	सदस्य
(झ)	निर्देशक, वन निर्देशनालय, गण्डकी प्रदेश	सदस्य
(ञ)	ताल क्षेत्रमा आश्रित भई जीविकोपार्जन गर्ने समुदाय वा सरोकारवाला संघ संस्थाका प्रतिनिधि कम्तिमा एक जना महिला सहित दुई जना प्रदेश सरकारबाट मनोनित	सदस्य
(ट)	वन-वातावरण, भू तथा जलाधार र पर्यटनका विषय विज्ञ कम्तिमा एक महिला सहित तीन जना प्रदेश सरकारबाट मनोनित	सदस्य
(ठ)	कार्यकारी प्रमुख, प्राधिकरण	सदस्य-सचिव

(३) उपदफा (२) को खण्ड (ज) र (ट) बमोजिमका सदस्यको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ ।

(४) सम्बन्धित स्थानीय तहको प्रमुख र कुनै विषय विज्ञ वा पदाधिकारीको आवश्यकता परेमा आमन्त्रित सदस्यको रूपमा आमन्त्रण गर्न सकिनेछ ।

द. समितिको बैठक: (१) समितिको बैठक अध्यक्षले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।

(२) समितिको सम्पूर्ण सदस्य संख्याको कम्तिमा एकाउन्न प्रतिशत सदस्य उपस्थित भएमा समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।

(३) समितिको निर्णय सदस्य-सचिवद्वारा प्रमाणित गरिनेछ ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

९. उपसमिति गठन गर्न सक्ने: (१) समितिले आफ्नो कार्यसञ्चालनको लागि आवश्यकता अनुसार उपसमिति गठन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपसमितिको काम, कर्तव्य, अधिकार, कार्यक्षेत्र तथा कार्यविधि समितिले तोके बमोजिम हुनेछ।

१०. **स्थानीय ताल संरक्षण समिति:** (१) आवश्यकता अनुसार स्थानीय तहमा ताल क्षेत्रको संरक्षण र विकासको लागि स्थानीय ताल संरक्षण समिति गठन गर्न सकिनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

११. **प्राधिकरणको कोष:** (१) प्राधिकरणको छुट्टै कोष हुनेछ।

(२) प्राधिकरणको कोषमा देहायका रकमहरू रहनेछन्:

(क) संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान रकम,

(ख) विभिन्न दातृ संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम,

(ग) अन्य स्रोतबाट प्राप्त रकम

(३) विदेशी सरकार वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूबाट अनुदान वा ऋण लिदा नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिनुपर्नेछ।

(४) प्राधिकरणलाई प्राप्त हुने सबै रकम प्रदेश भित्रको कुनै बैंकमा खाता खोली जम्मा गरिनेछ।

(५) प्राधिकरणद्वारा गर्नुपर्ने सबै खर्चहरू उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिनेछ।

(६) ताल संरक्षण तथा विकास प्राधिकरण कोषको सञ्चालन तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१२. **लेखा र लेखापरीक्षण:** (१) प्राधिकरणको आय-व्ययको लेखा प्रदेश सरकारले अपनाएको लेखा प्रणाली बमोजिम राखिनेछ।

(२) प्राधिकरणको लेखापरीक्षण महालेखापरीक्षक वा महालेखापरीक्षकबाट अनुमति प्राप्त रजिष्टर्ड अडिटरबाट हुनेछ।

१३. **अधिकार प्रत्यायोजन:** समितिले यस ऐन बमोजिम आफूलाई प्राप्त अधिकार मध्ये सबै वा कुनै अधिकार आवश्यकता अनुसार प्राधिकरणको कुनै सदस्य वा अधिकृत कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ।

१४. **कार्यकारी प्रमुख:** (१) प्राधिकरणको दैनिक प्रशासन सञ्चालन र प्राधिकरणको कार्य सम्पादन गर्न प्राधिकरणमा एक कार्यकारी प्रमुख रहनेछ।

(२) कार्यकारी प्रमुख प्राधिकरणमा पूरा समय काम गर्ने प्रमुख प्रशासकीय पदाधिकारी हुनेछ र निजको पारिश्रमिक र अन्य सुविधा प्रदेश सरकारले तोके बमोजिम हुनेछ।

(३) देहायको योग्यता पुगेको नेपाली नागरिक कार्यकारी प्रमुख पदमा प्रतिस्पर्धाको आधारमा नियुक्त हुन सक्नेछः-

(क) मान्यता प्राप्त शिक्षण संस्थाबाट वन वा जलाधार व्यवस्थापन वा प्राकृतिक स्रोत व्यवस्थापन, प्राणीशास्त्र, वनस्पतिशास्त्र वा वातावरण विषयमा स्नातकोत्तर गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा दश वर्षको अनुभव भएको वा सोही विषयमा विद्यावारिधी उपाधी हासिल गरी सम्बन्धित क्षेत्रमा कम्तीमा पाँच वर्षको अनुभव भएको,

(ख) पचपन्न वर्ष उमेर ननाघेको ।

(४) कार्यकारी प्रमुखको नियुक्तिका लागि प्रदेश सरकारले प्रदेश नीति तथा योजना आयोगको उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषदको कार्यालयका सचिव र उद्योग पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालयका सचिव सदस्य रहेको एक छनौट समितिको गठन गर्नेछ र त्यस्तो समितिले प्रतिस्पर्धाको आधारमा तोकिएबमोजिमको कार्यविधि पूरा गरी कार्यकारी प्रमुखको नियुक्तिका लागि तीनजना व्यक्तिको नाम प्रदेश सरकारमा सिफारिस गर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम सिफारिस भएका व्यक्तिहरूमध्ये एकजनालाई प्रदेश सरकारले कार्यकारी प्रमुख पदमा नियुक्त गर्नेछ ।

(६) कार्यकारी प्रमुखको पदावधि चार वर्षको हुनेछ र निज अर्को एक अवधिका लागि पुनः नियुक्त हुन सक्नेछ ।

(७) देहायको अवस्थामा कार्यकारी प्रमुखको पद रिक्त हुनेछः-

(क) निजले आफ्नो पदबाट प्राधिकरण समक्ष राजीनामा दिएमा,

(ख) निजको मृत्यु भएमा,

(ग) निजको कार्यसम्पादनको स्तर सन्तोषजनक नभई प्रदेश सरकारले हटाएमा,

(घ) निजको पदावधि पूरा भएमा,

(८) उपदफा (७) को खण्ड (ग) बमोजिम प्रदेश सरकारले कार्यकारी प्रमुखलाई निजको पदबाट हटाउनु अघि सफाइको उचित मौका दिनुपर्नेछ ।

१५. कार्यकारी प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) कार्यकारी प्रमुखको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ :-

(क) प्राधिकरणको बैठकमा पेश गरिने प्रस्तावहरूको सूची तयार गर्ने,

(ख) प्राधिकरणमा प्राप्त भएका प्रस्तावहरूको सूची तयार गरी मूल्याङ्कन सहित प्राधिकरण समक्ष पेश गर्ने,

- (ग) प्राधिकरणबाट भएका निर्णय तथा निर्देशन कार्यान्वयन गर्ने,
(घ) प्राधिकरण तथा कार्यालयको वार्षिक बजेट र कार्यक्रम तयार गर्ने र स्वीकृतिका लागि प्राधिकरण समक्ष पेश गर्ने,
(ङ) प्राधिकरणबाट कार्यान्वयनको लागि स्वीकृत परियोजनाहरूको कार्यान्वयनको अनुगमन, समीक्षा, मूल्याङ्कन गर्ने वा गराउने,
(२) कार्यकारी प्रमुखको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ ।
१६. **प्राधिकरणको कर्मचारी:** प्राधिकरणको कार्यसञ्चालनको निमित्त आवश्यक कर्मचारी प्रदेश सरकारले व्यवस्था गर्नेछ ।
१७. **प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने:** प्राधिकरणले आफूले गरेको कामको वार्षिक प्रतिवेदन प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको दुई महिनाभित्र प्रदेश सरकार समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
१८. **यसै ऐन बमोजिम हुने:** यस ऐनमा उल्लेख भएका कुरामा यसै ऐन बमोजिम र यस ऐनले नसमेटेका विषयमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।
१९. **निर्देशन दिन सक्ने:** प्रदेश सरकारले प्राधिकरणलाई आवश्यक निर्देशन दिन सक्नेछ र त्यस्तो निर्देशनको पालना गर्नु प्राधिकरणको कर्तव्य हुनेछ ।
२०. **प्रदेश सरकारसँग सम्पर्क:** प्राधिकरणले प्रदेश सरकारसँग सम्पर्क राख्दा उद्योग, पर्यटन वन तथा वातावरण मन्त्रालय मार्फत राख्नु पर्नेछ ।
२१. **प्राधिकरणको विघटन:** (१) कुनै मनासिव माफिकको कारणबाट प्राधिकरणलाई खारेज गर्ने गरी प्रदेश सरकारले निर्णय गरेमा प्राधिकरण विघटन हुनेछ ।
(२) उपदफा (१) बमोजिम प्राधिकरण विघटन भएमा प्राधिकरणको सबै सम्पत्ति, हक र दायित्व प्रदेश सरकारमा सनेछ ।
२२. **नियम, विनियम र कार्यविधि बनाउने अधिकार:-** (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ ।
(२) यस ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमको अधिनमा रही प्राधिकरणले आवश्यक विनियम र कार्यविधि बनाउन सक्नेछ ।

प्रमाणिकरण मिति: २०७५/१२/२५

आज्ञाले,
फणिन्द्र मणि पोखरेल
प्रदेश सरकारको सचिव

भाग १

प्रदेश सरकार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेश सभाले बनाएको देहाय बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

सम्बत् २०७५ सालको ऐन नं. २३

प्रदेश औद्योगिक व्यवसाय ऐन

प्रस्तावना: प्रदेशभित्र लगानीमैत्री वातावरण सृजना गरी उपलब्ध मानवीय, वित्तीय, प्राकृतिक तथा भौतिक स्रोतको दीगो उपयोगबाट औद्योगिक विकास र उद्यमशीलतामा आधारित उत्पादनशील, प्रतिस्पर्धी र दीगो प्रादेशिक अर्थतन्त्र निर्माण गर्न तथा प्रादेशिक आर्थिक सम्बृद्धिका लागि कानुनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

गण्डकी प्रदेशको प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “प्रदेश औद्योगिक व्यवसाय ऐन, २०७५” रहेको छ ।

(२) यो ऐन गण्डकी प्रदेशभर तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा: विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-

(क) “उद्योग” भन्नाले दफा १५ बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।

(ख) “उद्योग दर्ता गर्ने निकाय” भन्नाले प्रदेशको उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय मातहतको उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले उद्योग दर्ता गर्ने प्रयोजनको लागि प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको निकायलाई समेत जनाउँछ ।

(ग) “कार्यालय” भन्नाले यस ऐन बमोजिमको कामका लागि तोकेको कार्यालय सम्झनु पर्छ ।

(घ) “लघु उद्योग” भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (क) बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।

- (ड) “घरेलु उद्योग” भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।
- (च) “साना उद्योग” भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ग) बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “मझौला उद्योग” भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (घ) बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “ठूला उद्योग” भन्नाले दफा १५ को उपदफा (१) को खण्ड (ङ) बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।
- (झ) “तोकिएको” वा “तोकिए बमोजिम” भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियममा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।
- (ञ) “निर्यातमूलक उद्योग” भन्नाले आफ्नो उत्पादनको कम्तीमा साठी प्रतिशत निर्यात गर्ने उद्योग सम्झनु पर्छ ।
- (ट) “बौद्धिक सम्पत्ति” भन्नाले पेटेन्ट, डिजाइन, ट्रेडमार्क, सेवा मार्क, भौगोलिक संकेत चिन्ह, व्यापारिक गोपनीयता लगायत सो सँग सम्बन्धित अन्य बौद्धिक सम्पत्ति सम्झनु पर्छ र सो शब्दले प्रचलित कानूनले प्रतिलिपि अधिकारको रूपमा परिभाषित गरेको विषयलाई समेत जनाउँछ ।
- (ठ) “प्रदेश” भन्नाले गण्डकी प्रदेश सम्झनु पर्छ ।
- (ड) “मन्त्रालय” भन्नाले प्रदेश स्थित उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय सम्झनु पर्छ ।
- (ढ) “निर्देशनालय” भन्नाले उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय अन्तर्गत रहेको उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालय सम्झनु पर्छ ।
- (ण) “स्थिर पूँजी” भन्नाले दफा १६ बमोजिमको सम्पत्ति सम्झनु पर्छ ।
- (त) “प्रादेशिक उद्योग” भन्नाले यस ऐन बमोजिम प्रदेशभित्र दर्ता भएको उद्योग सम्झनु पर्छ । यस शब्दले संघीय कानून अनुसार प्रदेशको क्षेत्राधिकारभित्र पर्न जाने अन्य उद्योगलाई समेत सम्झनु पर्छ ।
- (थ) “प्रादेशिक प्राथमिकता प्राप्त उद्योग” भन्नाले दफा १७ बमोजिमको उद्योग सम्झनु पर्छ ।
- (द) “औद्योगिक प्रवर्द्धन समिति” भन्नाले दफा २३ बमोजिम गठन भएको समिति सम्झनु पर्छ ।
- (ध) “रुग्ण उद्योग” भन्नाले आफ्ना व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरेको मितिदेखि न्यूनतम पाँच वर्ष सञ्चालनमा रही नियतवश

वा व्यवस्थापकीय कमजोरीका कारणले नभई काबु बाहिरको परिस्थिति परी लगातार पछिल्ला तीन वर्षसम्म उद्योगको जडित क्षमताभन्दा तीस प्रतिशत वा सोभन्दा कम क्षमतामा सञ्चालन भई सो तीन वर्षको अवधिमा लगातार घाटामा सञ्चालनमा रहेको उद्योगलाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद - २

उद्योग दर्ता तथा नियमन सम्बन्धी व्यवस्था

३. उद्योग दर्ता गराउनु पर्ने: (१) कसैले यस ऐन वमोजिम दर्ता नगराई उद्योगको स्थापना वा सञ्चालन गर्न वा गराउन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो ऐन प्रारम्भ हुँदाका बखत नेपाल सरकारबाट प्रचलित कानून वमोजिम स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका र हाल प्रादेशिक क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने उद्योग यस ऐन वमोजिम स्वतः दर्ता भएको मानिनेछ ।

(३) उपदफा (२) वमोजिम स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका उद्योगले यस ऐन लागू भएको मितिले नब्बे दिनभित्र प्रदेशको उद्योग दर्ता गर्ने निकायमा अभिलेखीकरण गरी अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(४) प्रदेश सरकारले संघ वा स्थानीय तहमा विधिवत दर्ता भएका उद्योगहरूलाई दोहोरो दर्ता गर्नु नपर्ने प्रबन्ध मिलाउनेछ ।

यस दफाको प्रयोजनका लागि स्थानीय तह र संघीय सरकारका निकायमा दर्ता भएका उद्योगहरूको विवरण माग गर्न बाधा पर्ने छैन ।

४. उद्योग दर्ता गर्न निवेदन दिनुपर्ने: (१) यस ऐन वमोजिम उद्योग दर्ता गर्न तोकिए वमोजिमको विवरण र कागजात सहित तोकिएको ढाँचामा उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिनु पर्नेछ ।

५. उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र दिनु पर्ने: (१) दफा ४ वमोजिम उद्योग दर्ताका लागि परेको निवेदन जाँचबुझ गर्दा आवश्यक विवरण तथा कागजात पूरा भएको र यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली वमोजिमको प्रक्रिया पूरा भएको देखिएमा निवेदन परेको ७ दिनभित्र उद्योग दर्ता गर्ने निकायले निवेदनमा माग भए वमोजिमको उद्योग दर्ता गरी तोकिए वमोजिमको ढाँचामा निवेदकलाई उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र दिनु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम निवेदन जाँचबुझ गर्दा थप विवरण वा कागजात मागनुपर्ने देखिएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले सम्बन्धित निवेदकलाई त्यस्तो थप विवरण वा कागजात पेश गर्न लगाउन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र दिँदा अन्य कुराका अतिरिक्त देहायका विवरणहरु समेत त्यस्तो प्रमाणपत्रमा खुलाउनु पर्नेछः-

(क) उद्योग दर्ताको प्रमाणपत्र जारी भएको मिति,

(ख) उद्योगको उत्पादन क्षमता,

(ग) उद्योगले व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नुपर्ने अवधि,

(घ) उद्योगको प्रकृति अनुसार तोकिए बमोजिमका शर्तहरु ।

(४) उपदफा (१) बमोजिम दर्ता भएको उद्योगले उद्योग दर्ता गर्ने निकायले समय समयमा दिएको निर्देशन तथा दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित शर्तहरुको पालना गर्नु पर्नेछ ।

(५) यस ऐन बमोजिमको उद्योग स्थापना गर्दा सम्बन्धित स्थानीय तहको सिफारिसका आधारमा गर्नु पर्नेछ ।

६. वातावरणमा प्रतिकूल असरको निराकरण गर्नुपर्ने: (१) उद्योग दर्ता गरेपछि उद्योग सञ्चालन गर्नुपूर्व वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानूनले निर्दिष्ट गरे बमोजिम वातावरणीय परीक्षणको कार्य पूरा गर्नु पर्नेछ ।

(२) उद्योग सञ्चालनका क्रममा वातावरणमा परेको वा पर्न सक्ने प्रतिकूल वातावरणीय असरको निराकरण गर्ने जिम्मेवारी सम्बन्धित उद्योगको हुनेछ । वातावरण परीक्षणबाट सो उद्योग वातावरण सम्बन्धी कानून तथा वातावरण मापदण्ड विपरीत देखिएमा वातावरण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम त्यस्तो उद्योगलाई कारवाही गर्न सकिनेछ ।

७. व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरेको जानकारी दिनुपर्ने: (१) मन्त्रालयले उद्योगको प्रकृति र लगानीको आकारका आधारमा उद्योग स्थापना भई व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नका लागि लाग्ने अवधि सम्बन्धमा आवश्यक मापदण्ड तयार गरी जारी गर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम मापदण्ड तयार भएका उद्योगका हकमा त्यस्तो उद्योगले मापदण्डमा तोकिएको अवधिभित्र उद्योगको व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरी सोको लिखित जानकारी उद्योग दर्ता गर्ने निकायलाई गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको मापदण्डमा समावेश नभएका उद्योगहरुको हकमा सम्बन्धित उद्योगसँग कार्ययोजना लिई कार्ययोजना र उद्योगको प्रकृति हेरी उद्योग दर्ता गर्ने निकायले त्यस्तो उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्नुपर्ने अवधि तोकिएको दिन सक्नेछ ।

(४) यस दफा बमोजिम निर्धारित अवधिभित्र व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गर्न नसकेमा सम्बन्धित उद्योगले सोको आधार र कारण खुलाई म्याद थपका लागि उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष निवेदन दिनुपर्नेछ ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम प्राप्त भएको निवेदन उपर कारवाही गर्दा आधार र कारण औचित्यपूर्ण भएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले मनासिब म्याद थप गरिदिनु पर्नेछ ।

द. विद्युतीय माध्यमको प्रयोग: (१) उद्योगको दर्ता, प्रशासन, नियमन, निर्देशन तथा स्वीकृति सम्बन्धी निवेदन लगायत अन्य कागजातहरू विद्युतीय माध्यमबाट समेत आदान प्रदान गर्न सकिनेछ ।

(२) विद्युतीय स्वरूपमा उद्योगले उद्योग दर्ता गर्ने निकाय वा कार्यालय समक्ष पेश गरेका सबै प्रकारका कागजात तथा उद्योग दर्ता गर्ने निकाय वा कार्यालयले उद्योगलाई पठाएका कागजातलाई सुरक्षित रूपमा विद्युतीय प्रणालीमा समेत राख्ने दायित्व उद्योग दर्ता गर्ने निकाय वा कार्यालयको हुनेछ ।

९. अनुगमन गर्ने: (१) उद्योग दर्ता गर्ने निकाय वा कार्यालयले उद्योगले पालना गर्नुपर्ने मापदण्ड तथा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लेखित शर्तको पालना गरे नगरेको सम्बन्धमा उद्योगको नियमित अनुगमन गर्नेछ ।

(२) उद्योग दर्ता गर्ने निकाय वा कार्यालयले उपदफा (१) बमोजिमको अनुगमनको सिलसिलामा सम्बन्धित उद्योगबाट कुनै जानकारी वा विवरण माग गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम कुनै जानकारी वा विवरण माग गरेमा त्यस्तो जानकारी वा विवरण उपलब्ध गराउनु सम्बन्धित उद्योगको कर्तव्य हुनेछ ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम प्राप्त भएको जानकारी वा विवरणबाट त्यस्तो उद्योग सञ्चालनमा कुनै किसिमको समस्या भएको देखिएमा सम्बन्धित उद्योगसँग परामर्श गरी उद्योग दर्ता गर्ने निकाय वा कार्यालयले त्यस्तो उद्योगलाई आवश्यक सहयोग उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

१०. उद्योग स्थानान्तरणको जानकारी दिनु पर्ने: (१) प्रदेशको कुनै एक ठाउँमा सञ्चालन गर्ने गरी दर्ता भएको उद्योग कुनै कारणले प्रदेशभित्र वा बाहिर स्थानान्तरण गर्नुपर्ने भएमा त्यस्ता उद्योगले सोको लिखित जानकारी उद्योग दर्ता गर्ने निकायलाई दिनु पर्नेछ ।

तर वातावरण संरक्षण सम्बन्धी प्रचलित कानून बमोजिम प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन गर्नुपर्ने उद्योगले भने त्यस्तो कानून अनुसार प्रारम्भिक वातावरणीय परीक्षण वा वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सम्पन्न गरेपछि मात्र उद्योगको स्थानान्तरण गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको उद्योग स्थानान्तरण गर्ने सम्बन्धी जानकारी प्राप्त हुन आएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले सो अभिलेख गरी अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि दफा ३४ बमोजिमको उद्योग स्थानान्तरण गर्न पाइने छैन ।

११. विवरण उपलब्ध गराउनु पर्ने: (१) प्रत्येक उद्योगले व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार प्रारम्भ गरेपछि तोकिए बमोजिमको विवरण प्रत्येक आर्थिक वर्ष समाप्त भएको मितिले छ महिनाभित्र उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको पेश गर्नु पर्ने विवरण तोकिए बमोजिम विद्युतीय माध्यमबाट समेत पेश गर्न सकिनेछ ।

१२. उद्योग बन्द गरेमा जानकारी दिनु पर्ने: यस ऐन बमोजिम दर्ता भएको उद्योग उद्योगीले कुनै कारणले बन्द गरेमा वा उद्योगको व्यवसायिक उत्पादन वा कारोबार स्थगन गरेमा त्यसरी बन्द वा स्थगन गरेको मितिले पन्ध्र दिनभित्र त्यसको जानकारी उद्योग दर्ता गर्ने निकायलाई दिनु पर्नेछ ।

१३. उद्योगको दर्ता खारेजको जानकारी गराउनु पर्ने: कुनै उद्योग लिक्विडेशन भएमा, दामासाहीमा परेमा वा दर्ता खारेज गर्नु पर्ने भएमा प्रचलित कानून बमोजिमको प्रक्रिया पूरा गरी सम्बन्धित उद्योग वा लिक्विडेटरले सोको लिखित जानकारी उद्योग दर्ता गर्ने निकायलाई गराउनु पर्नेछ ।

१४. दर्ता नियमन प्रक्रिया निर्धारण गर्नु पर्ने: उद्योग दर्ता गर्ने निकायले सेवा प्रवाहमा एकरूपता तथा प्रक्रियागत पारदर्शिता कायम गर्न उद्योग दर्ता प्रक्रियामा लाग्ने समय, लागत, निर्णयमा संलग्न हुने तह तथा सेवाग्राहीले प्राप्त गर्ने सेवा सम्बन्धी मापदण्ड तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद - ३

उद्योगको वर्गीकरण तथा स्थिर पूँजी सम्बन्धी व्यवस्था

१५. उद्योगको वर्गीकरण: (१) यस ऐनको प्रयोजनको लागि संघीय कानूनको प्रतिकूल नहुने गरी उद्योगहरूलाई देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिएको छ:

(क) लघु उद्यम: देहायको अवस्था भएको उद्योगलाई लघु उद्यम मानिनेछ:-

१. घर जग्गा बाहेक बढीमा पाँचलाख रुपैयाँसम्मको स्थिर पूँजी भएको उद्योग ।
२. उद्यमी स्वयं उद्योगको सञ्चालन र व्यवस्थापनमा संलग्न रहेको,
३. उद्यमी सहित बढीमा नौ जनासम्म कामदार रहेको,

४. वार्षिक कारोबार पचास लाख रुपैयाँ भन्दा कम रहेको र
५. इन्जिन, उपकरण वा मेसिनको प्रयोग गरेको भएमा इन्जिन, उपकरण, वा मेसिनमा खपत हुने विद्युतीय ऊर्जा, इन्धन वा अन्य तेल इन्जिन क्षमता बीस किलोवाट वा सोभन्दा कम रहेको ।

तर यस उपखण्डमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी प्रचलित कानूनले तोके बमोजिम स्वीकृति लिनुपर्ने उद्योगलाई लघु उद्यम मानिने छैन ।

(ख) घरेलु उद्योग: देहायको अवस्था भएको उद्योगलाई घरेलु उद्योग मानिनेछ:

- (१) परम्परागत सीप र प्रविधिमा आधारित,
- (२) श्रममूलक र खास सीप वा स्थानीय कच्चा पदार्थ एवं स्थानीय प्रविधि, कला तथा संस्कृतिमा आधारित,
- (३) इन्जिन, उपकरण वा मेसिनको प्रयोग गरेको भएमा बढीमा दश किलोवाटसम्मको क्षमताको विद्युतीय ऊर्जा प्रयोग गरेको र
- (४) औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धि प्रचलित कानूनले तोके बमोजिमका उद्योगहरू ।

(ग) साना उद्योग: लघु उद्यम र घरेलु उद्योग बाहेक दश करोड रुपैयाँसम्मको स्थिर पूँजी भएको उद्योग,

(घ) मझौला उद्योग: दश करोड रुपैयाँभन्दा बढी पच्चीस करोड रुपैयाँसम्म स्थिर पूँजी भएको उद्योग ।

(ङ) ठूला उद्योग: पच्चीस करोड रुपैयाँभन्दा बढी स्थिर पूँजी भएको उद्योग ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिए भए तापनि संघीय कानून बमोजिम नेपाल सरकारको अनुमति लिनुपर्ने जुनसुकै प्रकारका उद्योगहरूको दर्ता, प्रशासन तथा नियमन लगायतका कार्य संघीय कानून अनुसार नै हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) मा उल्लिखित उद्योगलाई त्यस्ता उद्योगबाट उत्पादन हुने वस्तु वा सेवाको प्रकृतिको आधारमा देहाय बमोजिम वर्गीकरण गरिनेछ:

(क) ऊर्जामूलक उद्योग: ऊर्जा उत्पादन गर्ने व्यवसायमा संलग्न अनुसूची-१ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

- (ख) **उत्पादनमूलक उद्योग:** कच्चा पदार्थ, सहायक कच्चा पदार्थ वा अर्ध प्रशोधित कच्चा पदार्थको प्रयोग वा प्रशोधन गरी मालवस्तु उत्पादन गर्ने उद्योगहरू ।
- (ग) **कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग:** कृषि वा वन पैदावारमा आधारित कच्चा पदार्थबाट कुनै वस्तु उत्पादन गर्ने वा कृषि वा वन पैदावारसँग सम्बन्धित अनुसूची-२ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।
- (घ) **खनिज उद्योग:** प्रचलित कानूनले तोके अनुसारको प्रादेशिक क्षेत्राधिकारभित्रका खनिज उत्खनन वा प्रशोधन गरी कुनै धातु वा धातु बाहेकका खनिज पदार्थ उत्पादन गर्ने उद्योगहरू ।
- (ङ) **निर्माण उद्योग:** भौतिक पूर्वाधार निर्माण गरी सञ्चालन गर्ने अनुसूची-३ मा उल्लेख गरिएका उद्योगहरू ।
- (च) **पर्यटन उद्योग:** प्रचलित कानूनले तोके अनुसारको प्रादेशिक क्षेत्राधिकारभित्रका पर्यटन सेवासँग सम्बन्धित अनुसूची-४ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।
- (छ) **सूचना, प्रसारण तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित उद्योग:** प्रचलित कानूनले तोके अनुसारको प्रादेशिक क्षेत्राधिकारभित्रका सूचना सङ्कलन, प्रशोधन र प्रसारणका लागि प्रविधि प्रयोग गरी सूचना, सञ्चार वा सूचना प्रविधिको सेवा उपलब्ध गराउने अनुसूची-५ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।
- (ज) **सेवामूलक उद्योग:** प्रचलित कानूनले तोके अनुसारको प्रादेशिक क्षेत्राधिकारभित्रका सेवा उत्पादन वा प्रदान गर्ने अनुसूची-६ मा उल्लिखित उद्योगहरू ।

(४) उपदफा (१) मा उल्लेख भए वमोजिमको कुनै उद्योगले आफ्नो उद्देश्य परिवर्तन वा हेरफेर गर्न चाहेमा उद्योग दर्ता गर्ने निकाय समक्ष तोकिए वमोजिम निवेदन दिन सक्नेछ ।

(५) उपदफा (४) वमोजिम निवेदन प्राप्त भएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले त्यस्तो उद्योगको उद्देश्य परिवर्तन वा हेरफेरको स्वीकृति दिन सक्नेछ ।

(६) उपदफा (५) वमोजिम उद्योगको उद्देश्य परिवर्तन वा हेरफेर भएमा त्यस्तो उद्योग पूँजी, क्षमता वा उद्देश्य परिवर्तन वा हेरफेर भई कायम भए अनुसार उपदफा (१) वमोजिमको जुन वर्गमा पर्ने हो सोही वर्गमा वर्गीकृत भएको मानिनेछ ।

१६. उद्योगको स्थिर पूँजी: (१) यस ऐनको प्रयोजनको लागि उद्योगको स्थिर पूँजीको मूल्याङ्कन गर्दा देहायको सम्पत्तिलाई आधार मानी मूल्याङ्कन गरिनेछः-

- (क) जमिन तथा जमिनमुनि (अण्डरग्राउण्ड), अन्तरिक्ष, जल वा जलमुनि निर्माण भएका भौतिक संरचना,
- (ख) जमिनमाथि निर्माण भएका भौतिक संरचना (जस्तै: ढल निकास, आन्तरिक सडक, खानेपानीका संरचना, पानी आपूर्ति गर्ने प्रणाली),
- (ग) उद्योगको कार्यालय, कारखाना, भवन वा गोदाम घर,
- (घ) कर्मचारी वा कामदारका लागि निर्माण भएको आवास भवन,
- (ङ) विद्युत आपूर्ति तथा सोसँग सम्बन्धित उपकरण र प्रणाली,
- (च) मेसिनरी, उपकरण, औजार तथा तिनका जगोडा पार्टपूजा,
- (छ) परिवहनका साधन,
- (ज) कार्यालयका पूँजीगत सामग्री तथा उपकरण,
- (झ) फिक्स्चर तथा फर्निचर,
- (ञ) सञ्चार सामग्री तथा सोसँग सम्बन्धित उपकरण र प्रणाली ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लिखित सम्पत्तिका अतिरिक्त उद्योग स्थापना हुनुभन्दा अघि वा निर्माणको विभिन्न चरणमा भएको देहायका खर्चलाई पनि उद्योगको स्थिर पूँजीको रूपमा मूल्याङ्कन गरिनेछः-

- (क) पूँजीकृत गरिने प्राविधिक तथा सुपरिवेक्षण खर्च,
- (ख) पूर्व लगानी तथा पूर्व सञ्चालन खर्च,
- (ग) पूँजीकृत हुने ब्याज खर्च ।

१७. प्राथमिकता प्राप्त उद्योग: (१) यस ऐनको अनुसूची-७ मा उल्लिखित उद्योगहरूलाई प्राथमिकता प्राप्त उद्योग मानिनेछ ।

(२) प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूची-७ मा आवश्यकतानुसार हेरफेर गर्न सक्नेछ ।

(३) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि संघीय औद्योगिक व्यवसाय ऐनमा उल्लेख भएको राष्ट्रिय प्राथमिकता प्राप्त उद्योग प्रदेशको पनि प्राथमिकता प्राप्त उद्योग हुनेछ ।

परिच्छेद-४

उद्योगलाई प्रदान गरिने सहूलियत सम्बन्धी व्यवस्था

१८. राष्ट्रियकरण नगरिने: यस ऐन वमोजिम दर्ता भएको कुनै पनि उद्योग राष्ट्रियकरण गरिने छैन ।

१९. **थप सुविधा तथा सहूलियत:** (१) उद्योगलाई प्रदान गरिने थप सुविधा तथा सहूलियत प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम हुनेछ ।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित सुविधा तथा सहूलियतका अलावा यस ऐनको परिधिभित्र रही, संघीय वा प्रादेशिक औद्योगिक क्षेत्र वा स्थानीय तह अन्तर्गतका औद्योगिक ग्राममा स्थापना हुने उद्योगलाई प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी थप सुविधा तथा सहूलियत उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

२०. **जग्गा सम्बन्धी व्यवस्था:** यस ऐन वा प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएका उद्योगका लागि आवश्यक जग्गा सम्बन्धित उद्यमीले प्रचलित कानून बमोजिम आफैले खरिद गर्न वा लिजमा लिन सक्नेछ । उद्योग दर्ता गर्ने निकायले जग्गा खरिद गर्ने वा लिजमा उपलब्ध गराइदिने सम्बन्धमा आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्न सक्नेछ ।

२१. **औद्योगिक सुरक्षा सम्बन्धी व्यवस्था:** प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका उद्योगको लागि प्रदेश सरकारले सुरक्षा उपलब्ध गराउनेछ ।

२२. **छुट, सुविधा वा सहूलियतको दुरुपयोग गर्न नहुने:** यस ऐन बमोजिम उद्योगले प्राप्त गर्ने छुट, सुविधा वा सहूलियत जुन प्रयोजनका लागि दिइएको हो सोही प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

परिच्छेद - ५

औद्योगिक प्रबर्द्धन समिति सम्बन्धी व्यवस्था

२३. **औद्योगिक प्रबर्द्धन समितिको गठन:** (१) उद्योगको स्थापना, लगानी अभिवृद्धि, प्रबर्द्धन, संरक्षण र विस्तार गरी औद्योगिकीकरणलाई तीब्रता दिने सम्बन्धमा आवश्यक नीतिगत निर्णय गर्न देहाय बमोजिमको एक औद्योगिक प्रबर्द्धन समिति रहने छ:-

(क) उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्री	अध्यक्ष
(ख) प्रमुख सचिव, गण्डकी प्रदेश	सदस्य
(ग) सदस्य, नीति तथा योजना आयोग, गण्डकी प्रदेश (उद्योग हेर्ने)	सदस्य
(घ) सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय	सदस्य
(ङ) सचिव, भूमि व्यवस्था, कृषि तथा सहकारी मन्त्रालय	सदस्य
(च) सचिव, उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय	सदस्य
(छ) प्रमुख, नेपाल राष्ट्र बैंकको प्रदेशस्तरको कार्यालय	सदस्य
(ज) अध्यक्ष, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, गण्डकी प्रदेश	सदस्य
(झ) अध्यक्ष, नेपाल उद्योग परिसंघ, गण्डकी प्रदेश	सदस्य

- (ज) अध्यक्ष, नेपाल घरेलु तथा साना उद्योग महासंघ, गण्डकी प्रदेश
सदस्य
- (ट) अध्यक्ष, महिला उद्यमी महासंघ, गण्डकी प्रदेश सदस्य
- (ठ) उद्योग क्षेत्रका विज्ञहरु मध्येबाट कम्तीमा एक जना महिला
उद्यमी सहित गण्डकी प्रदेश सरकारबाट मनोनित दुई जना
सदस्य
- (ड) महाशाखा प्रमुख, औद्योगिक तथा पर्यटन प्रवर्द्धन महाशाखा,
उद्योग, पर्यटन, वन तथा वातावरण मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश
सचिव

(२) समितिले आवश्यक देखेमा विषयसँग सम्बन्धित विशेषज्ञ वा अन्य व्यक्तिलाई समितिको बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) समितिको सचिवालय उद्योग, वाणिज्य तथा उपभोक्ता हित संरक्षण निर्देशनालयमा रहनेछ ।

(४) समितिको बैठक सम्बन्धी कार्यविधि समितिले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(५) समितिले गरेका निर्णयहरु तथा सम्पादन गरेका कामहरुको विवरण सहितको अभिलेख सचिवालयले अद्यावधिक गर्नु पर्नेछ ।

(६) उपदफा (५) बमोजिमको कामहरुको विवरण मासिक रूपमा सचिवालयले समितिको अध्यक्ष समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।

२४. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) यस ऐनमा उल्लिखित अन्य काम, कर्तव्य र अधिकारका अतिरिक्त समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:

- (क) औद्योगिक प्रवर्द्धन, लगानीको संरक्षण, अभिवृद्धि तथा औद्योगिकीकरण सम्बन्धी नीतिगत निर्णयका लागि प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिश गर्ने,
- (ख) उद्योग सम्बन्धी कानूनको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा, अड्काउ वा द्विविधा उत्पन्न भएमा त्यसको समाधानको लागि समन्वय तथा सहजीकरण गर्ने,
- (ग) प्रदेशको समग्र औद्योगिकीकरण सम्बन्धी नीतिगत, कानुनी, संस्थागत र प्रक्रियागत संरचना एवं कार्य प्रणालीको नियमित समीक्षा गरी त्यसमा आवश्यक सुधार गर्न प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने,
- (घ) औद्योगिक प्रदूषण नियन्त्रण सम्बन्धी नीतिगत निर्णयका लागि प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिश गर्ने,

- (ड) प्रादेशिक औद्योगिक विकास तथा उद्यमशिलता विकासको स्थितिको समग्र मूल्याङ्कन तथा समिक्षा गरी आवश्यक कदम चाल्न प्रदेश सरकार समक्ष सुझाव तथा सिफारिस गर्ने,
- (च) यस ऐन तथा प्रचलित कानून वमोजिम उद्योगले पाउने सेवा, सुविधा तथा सहूलियत उद्योगहरूलाई दिलाउन कुनै कठिनाई आइपरेमा सोको निराकरण गर्न सहजीकरण र समन्वय गर्ने,
- (छ) उद्योगको स्तर र वर्गीकरण तथा प्रकृतिमा थपघट वा परिवर्तन गर्नुपर्ने भएमा प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस गर्ने,
- (ज) औद्योगिक लगानी अभिवृद्धि गर्न तथा प्रोत्साहन दिन आवश्यकता अनुसार अध्ययन, अनुसन्धान तथा सर्वेक्षण गर्ने सम्बन्धमा प्रदेश सरकार समक्ष सिफारिस तथा सुझाव पेश गर्ने,
- (ट) सार्वजनिक, निजी र सहकारी क्षेत्रको प्रभावकारी, समन्वयात्मक र सामञ्जस्यपूर्ण सहकार्यमा प्रतिस्पर्धात्मक औद्योगिक वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक समन्वय र सहजीकरण गर्ने,
- (ठ) प्रदेशस्तरका औद्योगिक क्षेत्र तथा विशेष औद्योगिक करिडोर रहने क्षेत्र सिफारिस गर्ने,
- (ड) प्रदेशमा औद्योगिकरणको गतिलाई तीब्रता दिन लगानीमैत्री वातावरण निर्माण गर्न आवश्यक समन्वय गर्ने,
- (ढ) सहजीकरण, समिक्षा तथा समन्वय सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने ।

(२) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उद्योग व्यवसायमा प्रत्यक्ष असर पर्ने गरी कुनै नीति तर्जुमा गर्दा वा त्यसमा परिवर्तन गर्दा समितिसँग परामर्श लिनुपर्नेछ ।

२५. समितिको सदस्यले निर्णय प्रक्रियामा भाग लिन नहुने: (१) समितिको बैठकमा निर्णयको लागि पेश हुने कुनै कार्यसूचीको सम्बन्धमा समितिको कुनै सदस्यको निजी सरोकार वा स्वार्थ रहे त्यस्तो कार्यसूचीका सम्बन्धमा हुने निर्णय प्रक्रियामा निजले भाग लिन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) वमोजिमको अवस्था आई परेमा सम्बन्धित सदस्यले सदस्य-सचिव मार्फत समितिलाई जानकारी गराउनु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (१) विपरीत हुने गरी निर्णय भएको देखिएमा त्यस्तो निर्णय स्वतः बदर हुनेछ ।

२६. **गोपनीयता कायम राख्नुपर्ने:** (१) समितिको कामको सिलसिलामा आफ्नो जानकारीमा आएको कुनै सूचना अनाधिकृत तवरले अन्य कुनै व्यक्तिलाई उपलब्ध गराउन वा कसैको लाभ, हित वा फाइदाको लागि प्रयोग गर्न वा गराउन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) विपरीत समितिको अध्यक्ष, सदस्य, सदस्य-सचिव, बैठकमा आमन्त्रित व्यक्ति वा कर्मचारीले कुनै काम गरेमा निजले पदीय आचरण पालना नगरेको मानिनेछ ।

परिच्छेद - ६

एकल बिन्दु सेवा केन्द्र सम्बन्धी व्यवस्था

२७. **एकल बिन्दु सेवा केन्द्रको स्थापना तथा सञ्चालन:** (१) यस ऐन तथा प्रचलित कानून वमोजिम जिल्लास्थित घरेलु तथा साना उद्योग वा घरेलु तथा साना उद्योग विकास समितिले एकल बिन्दु सेवाको रूपमा काम गर्नेछन् ।

(२) एकल बिन्दु सेवा केन्द्रको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय वमोजिम हुनेछः

(क) यस ऐन अन्तर्गत उद्योगले पाउने छुट्ट, सुविधा वा सहूलियत प्रदान गर्ने मन्त्रालयमा सिफारिस गरी पठाउने ।

(ख) प्रचलित प्रादेशिक कानूनले प्रत्यायोजन गरेका कार्यहरू गर्ने,

(ग) उद्योगलाई आवश्यक पर्ने विद्युत, पानी, दूरसञ्चारका साधन, जग्गा, सडक जस्ता पूर्वाधार सेवा उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा समयबद्ध व्यवस्था गर्न आवश्यक निर्णय गरी सोको कार्यान्वयन गर्ने, गराउने,

(घ) तोकिए वमोजिमका अन्य कार्यहरू गर्ने ।

परिच्छेद - ७

जरिवाना र पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था

२८. **जरिवाना सम्बन्धी व्यवस्था:** (१) कसैले यस ऐन वमोजिम उद्योग दर्ता गराई वा नगराई उद्योग स्थापना वा सञ्चालन गरे वा नगरेको सम्बन्धमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले तोकिए वमोजिम अनुगमन, छानबिन वा निरीक्षण गर्दा यस ऐन वमोजिम उद्योग दर्ता नगराई उद्योग स्थापना वा सञ्चालन गरेको पाइएमा त्यस्तो उद्योग स्थापना वा सञ्चालन गर्ने व्यक्ति तथा सोसँग सम्बन्धित विवरण सहितको प्रतिवेदन तयार गरी कारबाहीका लागि निर्देशनालय मार्फत मन्त्रालयमा पठाउनुपर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) वमोजिम प्रतिवेदन प्राप्त हुन आएमा मन्त्रालयले त्यस्तो व्यक्तिलाई यस ऐन वमोजिम उद्योग दर्ता गराई सञ्चालनमा ल्याउन र सोको प्रमाण पेश गर्न तीस दिनको समय दिन सक्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको समयवधि भित्र उद्योग दर्ता गर्ने व्यक्तिलाई मन्त्रालयले देहायको कारबाही गर्न सक्नेछः-

(क) त्यस्तो व्यक्तिले स्थापना वा सञ्चालन गरेको उद्योग बन्द गर्न आदेश दिने,

(ख) उद्योगको स्तर यकिन गरी सोको आधारमा लघु उद्यम स्तरको भए दश हजारदेखि पच्चीस हजार रुपैयाँसम्म, घरेलु तथा साना उद्योगको स्तर भए पच्चीस हजार देखि एक लाख रुपैयाँसम्म, मझौला तथा ठूला उद्योगको स्तर भए एकलाख देखि तीनलाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्ने ।

(४) दफा ११ बमोजिम तोकिएको विवरण तोकिएको अवधिभित्र उपलब्ध नगराएमा उद्योग दर्ता गर्ने निकायले प्रत्येक आर्थिक वर्षको लागि देहायका उद्योगलाई देहायको जरिवाना गर्न सक्नेछः-

(क) लघु उद्यमलाई पाँचहजार रुपैयाँको दरले,

(ख) घरेलु उद्योगलाई दश हजार रुपैयाँको दरले,

(ग) साना उद्योगलाई बीस हजार रुपैयाँको दरले,

(घ) मझौला उद्योगलाई चालीस हजार रुपैयाँको दरले,

(ङ) ठूला उद्योगलाई पचहत्तर हजार रुपैयाँको दरले ।

(५) दफा २२ विपरीत कार्य गर्ने उद्योगलाई उद्योग दर्ता गर्ने निकायको सिफारिसमा मन्त्रालयले यस ऐन बमोजिमको छुट, सुविधा वा सहूलियत नदिने वा त्यस्तो छुट, सुविधा वा सहूलियत प्राप्त गरिसकेको भए प्राप्त गरेको छुट, सुविधा वा सहूलियतको रकम असूल गर्ने वा सो बराबरको रकम जरिवाना गर्ने वा दुवै सजाय गर्ने,

(६) दफा ५ को उपदफा (४) बमोजिम उद्योग दर्ता गर्ने निकायले समय-समयमा दिएको निर्देशन तथा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित शर्तहरूको पालना नगरेमा देहायको उद्योगलाई मन्त्रालयले देहाय बमोजिमको जरिवाना गर्न सक्नेछः-

(क) लघु उद्यमको हकमा पच्चीस हजारदेखि एक लाख रुपैयाँसम्म,

(ख) घरेलु तथा साना उद्योगको हकमा दुई लाखदेखि पाँच लाख रुपैयाँसम्म,

(ग) मझौला उद्योगको हकमा पाँच लाखदेखि दश लाख रुपैयाँसम्म वा

(घ) ठूला उद्योगको हकमा पन्ध्र लाखदेखि तीस लाख रुपैयाँसम्म ।

(७) उपदफा (६) बमोजिम जरिवाना गर्दा समेत दफा ५ को उपदफा (४) बमोजिम उद्योग दर्ता गर्ने निकायले समय समयमा दिएको निर्देशन तथा उद्योग दर्ता प्रमाणपत्रमा उल्लिखित शर्तहरूको पालना नगरेमा त्यस्तो उद्योगलाई निश्चित अवधिका लागि उद्योग सञ्चालन बन्द गराउन आदेश दिने वा त्यस्तो उद्योगको दर्ता वा अनुमति खारेज गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

(८) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीको अन्य कुनै प्रावधान उल्लंघन गरेमा लघु उद्यम भए पन्ध्र हजार रुपैयाँसम्म घरेलु तथा साना उद्योग भए पन्ध्र हजारदेखि तीस हजार रुपैयाँसम्म, मझौला उद्योग भए तीस हजारदेखि पचास हजार रुपैयाँसम्म र ठूला उद्योग भए पचास हजारदेखि एक लाख रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्ने ।

(९) यस दफा बमोजिम सजाय गर्नुभन्दा अघि सजाय गर्ने अधिकार प्राप्त अधिकारीले सम्बन्धित उद्योग वा व्यक्तिलाई आफ्नो सफाई तथा सबुद पेश गर्न पन्ध्र दिनको समय दिनु पर्नेछ ।

२९. पुनरावेदन सम्बन्धी व्यवस्था: दफा २८ बमोजिमको सजायको आदेश उपर चित्त नबुझेमा सजायको जानकारी पाएको मितिले पैतीस दिनभित्र त्यस्तो उद्योग वा व्यक्तिले सम्बन्धित उच्च अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ ।

परिच्छेद -८

विविध

३०. करार गरी उत्पादन गर्न सक्ने: (१) प्रचलित कानून बमोजिम दर्ता भएको कुनै उद्योग वा कम्पनी वा फर्म वा प्रतिष्ठानले आपसमा करार (कन्ट्र्याक्ट) वा उपकरण (सब-कन्ट्र्याक्ट) गरी वस्तु वा सेवाको उत्पादन गर्न सक्नेछन् ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम कुनै निर्यातमूलक उद्योग वा निर्यात प्रवर्द्धन गृहको लागि तोकिए बमोजिमको मापदण्ड पूरा गरी करार (कन्ट्र्याक्ट म्यानुफ्याक्चरिङ्ग) वा उपकरण (सब-कन्ट्र्याक्ट म्यानुफ्याक्चरिङ्ग) का आधारमा निश्चित परिमाणमा वस्तु वा सेवाको उत्पादन गरिदिनेमा त्यस्तो उद्योग वा कम्पनी वा फर्म वा प्रतिष्ठानलाई तोकिए बमोजिमको छुट, सुविधा र सहूलियत उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

३१. व्यवसायिक सामाजिक जिम्मेवारी: मझौला वा ठूला उद्योगले बार्षिक कुल मुनाफाको कम्तीमा एक प्रतिशत रकम व्यवसायिक सामाजिक जिम्मेवारी बहन गर्ने प्रयोजनार्थ प्रत्येक आर्थिक वर्षका लागि छुट्याउन सक्नेछ । सो बमोजिम छुट्याइएको रकम बार्षिक योजना तथा कार्यक्रम बनाई तोकिए बमोजिमका क्षेत्रमा खर्च गर्नु पर्नेछ ।

३२. औद्योगिक करिडोर, औद्योगिक ग्राम तथा औद्योगिक क्लष्टर घोषणा गर्न सक्ने:

औद्योगिक विकासको लागि पर्याप्त सम्भावना र अवसर उपलब्ध रहेको प्रदेशको कुनै भाग वा स्थानलाई तोकिए वमोजिमका मापदण्डको अधिनमा रही प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी प्रादेशिक औद्योगिक करिडोर, प्रादेशिक औद्योगिक ग्राम तथा प्रादेशिक औद्योगिक क्लष्टर घोषणा गरी तोकिए वमोजिमको सेवा, सुविधा तथा सहलियत उपलब्ध गराउन सक्नेछ ।

३३. आवासीय वा अन्य भवन बनाउन वा बस्ती बसाउन नसकिने: (१) यो ऐन प्रारम्भ

भएपछि स्थापना हुने प्रादेशिक औद्योगिक क्षेत्र, प्रादेशिक औद्योगिक कोरिडोर, प्रादेशिक औद्योगिक ग्राम तथा प्रादेशिक औद्योगिक क्लष्टर प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी तोकेको क्षेत्र र दुरीभिन्न कुनै पनि किसिमको आवासीय वा अन्य भवन बनाउन वा बस्ती बसाउन सकिने छैन । त्यसैगरी प्रचलित कानूनले आवास क्षेत्र एवं विशेष प्रयोजनको लागि भनि तोकिएको क्षेत्रमा उद्योग स्थापना गर्न पाइने छैन ।

(२) स्थानीय तहले भू-उपयोग योजनाको आधारमा आफ्नो कुनै क्षेत्रलाई औद्योगिक क्षेत्र भनि भू-वर्गीकरण गरेमा सोही क्षेत्रमा मात्र यो ऐन अन्तर्गतका उद्योग स्थापना गर्न सकिनेछ । तर सेवा उद्योग वा प्राविधिक दृष्टिकोणले अलग राख्नु पर्ने खास प्रकृतिका उद्योगको हकमा स्थानीय तहले तोकेका अन्य क्षेत्रमा उद्योग स्थापना गर्न बाधा पुग्ने छैन ।

(३) उपदफा (२) मा अनुसुकै कुरा लेखिएको भएता पनि नेपाल सरकारबाट स्वीकृत बस्ती विकास तथा भवन निर्माण सम्बन्धी मापदण्डको प्रतिकूल हुने वा खानी तथा भू-गर्भ विभागले भू-जोखिमका आधारमा निषेध गरेको क्षेत्रमा उद्योग स्थापना गर्न सकिने छैन ।

३४. रुग्ण उद्योग सम्बन्धी व्यवस्था: (१) तोकिए वमोजिमको मापदण्डका आधारमा

तोकिए वमोजिमको कार्यविधि अपनाई प्रदेश सरकारले रुग्ण उद्योगको रूपमा पहिचान गरी उद्योगको पुनरुत्थान, पुनर्निर्माण तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नेछ ।

तर, नेपाल सरकारले निजीकरण अवधारणा वमोजिम निजी क्षेत्रलाई विक्री गरेका उद्योगहरूको हकमा यो व्यवस्था लागु हुनेछैन ।

३५. अधिकार प्रत्यायोजन: (१) संघीय औद्योगिक व्यवसाय सम्बन्धी ऐन वा यो ऐन वा

यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली वमोजिम स्थानिय तहको मातहत रहने गरि घोषणा भएको औद्योगिक ग्राम भित्र स्थापना हुने उद्योगको दर्ता, नविकरण तथा नियमन सम्बन्धी अधिकार प्रादेशिक राजपत्रमा सूचना प्रकाशित गरी सम्बन्धित स्थानीय तहलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(२) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली वमोजिम प्रदेश सरकारलाई प्राप्त भएको अधिकारमध्ये कुनै वा सबै अधिकारहरू प्रदेश सरकारले आवश्यकता अनुसार स्थानीय तहका उद्योगसँग सम्बन्धित कार्यालय वा प्रदेश सरकारका मातहतका कार्यालयलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

(३) यो ऐन वा यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावली वमोजिम सम्बन्धित निर्देशनालयलाई प्राप्त भएको अधिकारमध्ये सबै वा कुनै अधिकार आवश्यकता अनुसार कुनै कार्यालय वा नेपाल सरकारको राजपत्राङ्कितस्तरको कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।

३६. **बाधा अड्काउ फुकाउने अधिकार:** यस ऐनको कार्यान्वयन गर्दा कुनै बाधा अड्काउ परेमा प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी त्यस्तो बाधा अड्काउ फुकाउन सक्नेछ ।

३७. **अनुसूचीमा हेरफेर वा थपघट गर्न सक्ने:** प्रदेश सरकारले प्रदेश राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी अनुसूचीमा आवश्यकता अनुसार हेरफेर, थपघट वा परिमार्जन गर्न सक्नेछ ।

३८. **यसै ऐन वमोजिम हुने:** यस ऐनमा उल्लेख भएका कुरामा यसै ऐन वमोजिम र यस ऐनले नसमेटेका विषयमा प्रचलित कानून वमोजिम हुनेछ ।

३९. **नियम बनाउने अधिकार:** यस ऐनलाई कार्यान्वयन गर्न प्रदेश सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

४०. **निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्ने:** मन्त्रालयले उद्योगको दर्ता, नियमन सम्बन्धी काम कारबाहीलाई सरल बनाउन आवश्यकता अनुसार निर्देशिका, कार्यविधि वा मापदण्ड बनाई लागू गर्न सक्नेछ ।

अनुसूची-१

(दफा १५ को उपदफा (३) को खण्ड (क) सँग सम्बन्धित)

ऊर्जामूलक उद्योग

- (१) जलस्रोत, वायु, सौर्यशक्ति, ग्याँस, वायोमास, फोहोर र गोबर ग्याँसबाट ऊर्जा उत्पादन गर्ने उद्योग, त्यस्तो ऊर्जा उत्पादन गर्न प्रयोग गरिने मेसिन/उपकरण निर्माण गर्ने उद्योग,
- (२) प्रादेशिक विद्युत वितरण प्रणाली,
- (३) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरु ।

अनुसूची-२

(दफा १५ को उपदफा (३) को खण्ड (ग) सँग सम्बन्धित)

कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग

- (१) फलफूल खेती वा फलफूल प्रशोधन,
- (२) खाद्यवस्तु प्रशोधन,
- (३) पशुजन्य तथा पंक्षीजन्य, पशुपालन, पंक्षीपालन (अष्ट्रिच समेत), पशुपंक्षी प्रजनन र मासु उत्पादन तथा प्रशोधन,
- (४) दूध तथा दुग्धजन्य उद्योग,
- (५) मत्स्यपालन, माछा भुरा उत्पादन, प्रशोधन एवं प्याकेजिङ्ग,
- (६) रेशम खेती तथा रेशम प्रशोधन,
- (७) चिया बगान, चिया प्रशोधन,
- (८) कफी खेती, कफी प्रशोधन,
- (९) जडिबुटी खेती, जडिबुटी प्रशोधन,
- (१०) तरकारी बीउ बिजन उत्पादन,
- (११) तरकारी खेती, तरकारी प्रशोधन,
- (१२) हरित गृह स्थापना र सञ्चालन,
- (१३) मौरीपालन (मौरी प्रजनन, मह उत्पादन र प्रशोधन),
- (१४) पुष्प खेती, पुष्प प्रशोधन (माला बनाउने, सजावट गर्ने, गुच्छा बनाउने र बीउ बिजन उत्पादन समेत),
- (१५) नर्सरी व्यवसाय,
- (१६) रबर खेती, रबरको प्रारम्भिक प्रशोधन र सञ्चालन,
- (१७) शीत भण्डार, कृषि बजार
- (१८) नगदेबालीको व्यवसायिक खेती तथा प्रशोधन (जस्तै: ऊखु, कपास, सनपाट, सजिवन, स्वीट सरघम, स्टेभिया रेवौडिएन, सुती, जुट, अलैची, अदुवा, केशर, तेलहन र यस्तै मसलाबाली, दलहन आदि),
- (१९) वेत, बाँस खेती र वेत बाँसजन्य उत्पादनहरू,
- (२०) वनस्पति उद्यान स्थापना र व्यवस्थापन,
- (२१) वनस्पति प्रजनन व्यवसाय (टिस्सु कल्चर समेत),
- (२२) बीउबिजन प्रशोधन,
- (२३) गैर काष्ठजन्य वन पैदावारमा आधारित उद्योग,
- (२४) जैविक प्रविधि सम्बन्धी उद्योग,
- (२५) फर्निचर उद्योग,
- (२६) निजी कृषि वन उद्योग,

(२७) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरु ।

अनुसूची-३

(दफा १५ को उपदफा (३) को खण्ड (ड) सँग सम्बन्धित)

निर्माण उद्योग

- (१) सडक, पुल, सुरङ्ग,
- (२) रोपवे, ट्राम, ट्रलि बस, केबुल कार, मोनोरेल र स्लाईडिङ्ग कार,
- (३) औद्योगिक संरचना एवं पूर्वाधार कम्प्लेक्स,
- (४) सभा सम्मेलन केन्द्र,
- (५) ढल तथा ढल निकास,
- (६) खानेपानी आपूर्ति तथा वितरण,
- (७) सिँचाइ पूर्वाधार,
- (८) खेलकुद गृह, रङ्गशाला,
- (९) सवारी पार्किङ्ग स्थल, पार्किङ्ग गृह,
- (१०) कार्गो कम्प्लेक्स,
- (११) दूषित पानी प्रशोधन केन्द्र,
- (१२) घर तथा आवास भवन,
- (१३) फिल्म स्टुडियो निर्माण,
- (१४) व्यापारिक कम्प्लेक्स,
- (१५) एकीकृत आवास,
- (१६) स्वीमिङ्ग पुल,
- (१७) क्रसर , ईट्टा र ब्लक उद्योग
- (१८) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरु ।

अनुसूची-४

(दफा १५ को उपदफा (३) को खण्ड (च) सँग सम्बन्धित)

पर्यटन उद्योग

- (१) पर्यटक आवास, मोटेल, होटेल, रिसोर्ट तथा रेष्टुराँ,
- (२) ट्राभल एजेन्सी, टुर अप्रेटर, हिलिङ्ग सेन्टर, मसाज, स्पा,
- (३) साहसिक पर्यटन: स्किङ्ग, ग्लाइडिङ्ग, वाटरर्याफ्टीङ्ग, हट एयर बेलुनिङ्ग, क्यानोनिङ्ग, प्यारा ग्लाइडिङ्ग, घोडचढी, बन्जी जम्पिङ्ग, गल्फ कोर्स, पोलो, पोनी ट्रेकिङ्ग, पदयात्रा,
- (४) ग्रामीण पर्यटन, होम स्टे तथा पर्यापर्यटन,
- (५) साँस्कृतिक, धार्मिक, सभा सम्मेलन तथा खेलकुद पर्यटन,
- (६) मनोरञ्जन पार्क,
- (७) ट्राभल तथा ट्रेकिङ्ग, पर्यटकीय गाइड,
- (८) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरु ।

अनुसूची-५

(दफा १५ को उपदफा (३) को खण्ड (छ) सँग सम्बन्धित)

सूचना, प्रसारण तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित उद्योग

खण्ड (क)

सूचना प्रविधि उद्योग

- (१) टेक्नोलोजी पार्क,
- (२) आई.टि. पार्क,
- (३) सफ्टवेयर विकास,
- (४) कम्प्यूटर तथा सम्बन्धित सेवाहरु,
- (५) तथ्याङ्क प्रशोधन,
- (६) साइबर क्याफे,
- (७) डिजिटल म्यापिङ्ग,
- (८) विजिनेस प्रोसेस आउटसोर्सिङ्ग (वि.पि.ओ.),
- (९) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरु ।

खण्ड (ख)

सूचना, प्रसारण प्रविधिमा आधारित उद्योग

- (१) १०० वाट वा सो सम्मका एफ.एम. रेडियो सेवा,
- (२) रेकडिङ्ग स्टुडियो, प्रसारण स्टुडियो,
- (३) प्रिन्ट मिडिया उद्योग, अडियो भिजुअल सामग्री उत्पादन उद्योग, विज्ञापन निर्माण उद्योग,
- (४) चलचित्र निर्माण वितरण र प्रसारण सम्बन्धी,
- (५) सिनेमा हल,
- (६) केवलमा आधारित टेलिभिजन,
- (७) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरु ।

अनुसूची-६

(दफा १५ को उपदफा (३) को खण्ड (ज) सँग सम्बन्धित)

सेवामूलक उद्योग

- (१) यान्त्रिक कार्यशाला (वर्कशप),
- (२) छापाखाना तथा छपाई सम्बन्धी सेवा,
- (३) पेशागत अनुसन्धान तथा विकास, व्यवस्थापन, ईन्जिनियरिङ्ग तथा डिजाइन, कानूनी, लेखा, लेखापरीक्षण, शिक्षण प्रशिक्षण शैक्षिक तथा प्राविधिक परामर्श सेवाहरू,
- (४) प्रदर्शनी सेवा,
- (५) सांस्कृतिक तथा मनोरञ्जनात्मक व्यवसाय,
- (६) निर्माण व्यवसाय,
- (७) सार्वजनिक यातायात व्यवसाय,
- (८) फोटोग्राफी,
- (९) अस्पताल,
- (१०) नर्सिङ्ग होम,
- (११) शिक्षण एवं प्रशिक्षण संस्था,
- (१२) पुस्तकालय, अभिलेखालय तथा संग्रहालय सेवा,
- (१३) प्रयोगशाला,
- (१४) खेलकूद सेवा,
- (१५) शीत भण्डार सञ्चालन (गैह्र कृषिजन्य),
- (१६) हाउस वायरिङ्ग इलेक्ट्रीकल फिटिङ्ग र मर्मत,
- (१७) फोहोरमैला संकलन तथा सरसफाई, फोहोरमैला पुनः प्रशोधन,
- (१८) घर जग्गा खरिद गरी भूमि विकास गरी बिक्री गर्ने व्यवसाय,
- (१९) निर्माण सम्बन्धी भारी उपकरण (हेभी इक्वीपमेण्ट) भाडा, मर्मत तथा सञ्चालन,
- (२०) पशु चिकित्सा सेवा,
- (२१) व्याट्री रिचार्जिङ्ग,
- (२२) स्वास्थ्य परीक्षण (एक्स-रे, सिटी स्क्यान, एम.आर.आइ, अल्ट्रासाउन्ड जस्ता सेवाहरू) तथा स्वास्थ्य परीक्षण प्रयोगशाला,
- (२३) खाद्यान्न कुटानी, पिसानी, पेलानी र प्याकिङ्ग गर्ने कार्य,
- (२४) कपडा तथा धागो रङ्गाई, साइजिङ्ग र कपडा छपाई (कपडा बुन्ने उद्योगले आफ्नो प्रयोजनको लागि गरेकोमा बाहेक),
- (२५) कार्गो व्यवसाय,

- (२६) प्याकेजिङ्ग, रिफिलिङ्ग सेवा (एल.पी.जी. ग्यांस रिफिलिङ्ग र सवारी ग्यांस रिफिलिङ्ग गर्ने स्टेशन समेत),
- (२७) कुरियर सेवा,
- (२८) ड्राइक्लिनिङ्ग व्यवसाय,
- (२९) व्यूटी पार्लर,
- (३०) आन्तरिक सजावट (इण्टेरियर डेकोरेशन),
- (३१) सुरक्षा सेवा प्रदान गर्ने व्यवसाय,
- (३२) प्रकाशन सेवा,
- (३३) विज्ञापन सेवा,
- (३४) विज्ञापन सामग्री तयार गर्ने सेवा,
- (३५) टेलिभिजनबाट प्रसारण गर्न बनाइएका कार्यक्रम र डकुमेन्ट्री टेलीफिल्म उत्पादन तथा प्रसारण,
- (३६) स्वाइल टेष्टिङ्ग सेवा,
- (३७) स्वास्थ्य (हेल्थ) क्लब,
- (३८) पानी ढुवानी तथा वितरण सेवा,
- (३९) जुलोजिकल पार्क सञ्चालन,
- (४०) जियोलोजिकल पार्क सञ्चालन,
- (४१) व्यवसाय सम्बद्धन सेवा (विजिनेस इन्क्यूबेसन सर्भिस),
- (४२) व्यापारिक कम्प्लेक्स सञ्चालन,
- (४३) वायोटेक पार्क,
- (४४) सिनेमा हल,
- (४५) मल्टिप्लेक्स थियटर,
- (४६) सिलाई बुनाई,
- (४७) ढुवानी सेवा,
- (४८) नक्शा डिजाइन सम्बन्धी सेवा,
- (४९) अनुसन्धान तथा विकास सेवा,
- (५०) यस्तै प्रकृतिका अन्य उद्योगहरू ।

अनुसूची-७

(दफा १७ सँग सम्बन्धित)

प्रादेशिक प्राथमिकता प्राप्त उद्योग

- (१) उर्जामूलक उद्योगहरू,
- (२) होटल तथा रेष्टुरेण्ट,
- (३) पूर्वाधारसहितको साहसिक पर्यटन, ग्रामीण पर्यटन, पर्यापर्यटन, गल्फ कोर्स, पोलो, पोनी ट्रेकिङ, पदयात्रा पर्यटन, वाटर न्याफिटिङ, सभा सम्मेलन पर्यटन, खेलकुद पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, सांस्कृतिक पर्यटन, मनोरञ्जन पार्क निर्माण तथा सञ्चालन, वन्यजन्तु आरक्षण,
- (४) कृषि तथा वन पैदावारमा आधारित उद्योग,
- (५) निर्यातमूलक उद्योग,
- (६) निर्माण उद्योग,
- (७) खनिज तथा खानिमा आधारित उद्योग, प्राकृतिक ग्यास तथा इन्धन अन्वेषण तथा उत्पादन गर्ने उद्योग,
- (८) स्वदेशी चुनढुङ्गा प्रयोग गरी क्लिङ्गर तथा सिमेन्ट उत्पादन गर्ने उद्योग, पल्प तथा कागज, चिनी, रासायनिक मल (मिश्रणबाहेक), प्राङ्गारिक मल, धूलो दूध, औषधि उत्पादन, फोहोरमैला तथा खेर गएको वस्तुको प्रशोधन, इन्धन बचत गर्ने उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग, प्रदूषण कम गर्ने उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग र अपाङ्गहरूले प्रयोग गर्ने साधन तथा उपकरण उत्पादन गर्ने उद्योग, कृषि यन्त्र उपकरण तथा औद्योगिक मेसिनरी बनाउने उद्योग, विद्युतबाट चल्ने सवारी साधनहरू उत्पादन गर्ने उद्योग,
- (९) दुर्गम तथा अविकसित क्षेत्रमा स्थापना हुने अस्पताल, नर्सिङ होम, पशु अस्पताल एवं चिकित्सालय, स्वास्थ्य परीक्षण सेवा, स्वास्थ्य प्रयोगशाला, जैविक अनुसन्धानशाला र शिक्षण एवं प्रशिक्षण संस्थाहरू ।

प्रमाणिकरण मिति: २०७५/१२/२५

आज्ञाले,

फणिन्द्र मणि पोखरेल

प्रदेश सरकारको सचिव

भाग १

प्रदेश सरकार

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

नेपालको संविधान बमोजिम प्रदेश सभाले बनाएको देहाय बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ ।

सम्बत् २०७५ सालको ऐन नं. २४

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान (सञ्चालन तथा व्यवस्थापन) सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन

प्रस्तावना: प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारी निकाय तथा सार्वजनिक संस्थानहरूमा निर्वाचित, मनोनित तथा नियुक्त पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको क्षमता अभिवृद्धि सम्बन्धी प्रशिक्षण प्रदान गर्न गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको स्थापना, सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नको लागि कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

गण्डकी प्रदेशको प्रदेश सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद - १

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ:** (१) यस ऐनको नाम "गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान ऐन, २०७५" रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषा:** बिषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

(क) "कार्यकारी निर्देशक" भन्नाले दफा १२ को उपदफा (२) बमोजिम नियुक्त कार्यकारी निर्देशक सम्झनु पर्छ ।

(ख) "तोकिएको" वा "तोकिए बमोजिम" भन्नाले यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा तोकिएको वा तोकिए बमोजिम सम्झनु पर्छ ।

(ग) "परिषद" भन्नाले दफा ७ बमोजिमको प्रशिक्षण परिषद सम्झनु पर्छ ।

(घ) "प्रतिष्ठान" भन्नाले दफा ३ बमोजिमको गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान सम्झनु पर्छ ।

- (ड) “समिति” भन्नाले दफा ९ बमोजिम कार्यकारी समिति सम्झनु पर्छ ।
- (च) “संगठित संस्था” भन्नाले पचास प्रतिशत वा सो भन्दा बढी शेयर वा जायजेथामा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको संस्थान, कम्पनी, बैंक, समिति वा संधीय कानून वा प्रदेश कानून बमोजिम स्थापित वा नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारद्वारा गठित आयोग, संस्थान, प्राधिकरण, निगम, बोर्ड, केन्द्र, परिषद र यस्तै प्रकृतिका अन्य संगठित संस्था सम्झनु पर्छ ।
- (छ) “संस्थान” भन्नाले नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको संगठित संस्था वा त्यस्तो संस्थाको स्वामित्व वा नियन्त्रण भएको अन्य संस्था समेत सम्झनु पर्छ ।
- (ज) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका, महानगरपालिका र जिल्ला सभा सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद -२

गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको स्थापना, उद्देश्य र नीति

३. गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठान स्थापना: प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारी निकाय र संस्थानहरूमा निर्वाचित, मनोनित तथा नियुक्त पदाधिकारी र कर्मचारीहरूका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने सम्बन्धी प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्न गण्डकी प्रदेश प्रशिक्षण प्रतिष्ठानको स्थापना गरिएको छ ।
४. प्रतिष्ठान संगठित संस्था हुने: (१) प्रतिष्ठान अविच्छिन्न उत्तराधिकारवाला स्वशासित र संगठित संस्था हुनेछ ।
- (२) प्रतिष्ठानको आफ्नो एउटा छुट्टै छाप हुनेछ ।
- (३) प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह चल, अचल सम्पत्ति प्राप्त गर्न, उपभोग गर्न र बेचबिखन वा अन्य कुनै किसिमले बन्दोबस्त गर्न सक्नेछ ।
- (४) प्रतिष्ठानले व्यक्ति सरह आफ्नो नामबाट नालिस उजूर गर्न र प्रतिष्ठान उपर पनि व्यक्ति सरह नालिस उजूर लाग्न सक्नेछ ।
- (५) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि प्रतिष्ठानको आफ्नो कार्य सञ्चालन र व्यवस्थापन यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियम वा विनियमद्वारा व्यवस्थित कार्य प्रणाली बमोजिम हुनेछ ।
५. प्रतिष्ठानको उद्देश्य: प्रतिष्ठानको उद्देश्य देहाय बमोजिम हुनेछ :-
- (क) प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारी र सार्वजनिक संस्थानमा निर्वाचित, मनोनित तथा नियुक्त पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक पर्ने संघ, प्रदेश र स्थानीय तह सञ्चालन र व्यवस्थापन लगायतका

विषयमा व्यवसायिक ज्ञान, सीप र क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने ।

- (ख) प्रदेशको विकास कार्यक्रममा सघाउ पुऱ्याउन प्रदेश सरकारको प्रशासन र संस्थानको व्यवस्थापन क्षेत्रलाई सबल, सक्षम तथा प्रभावकारी बनाउन आवश्यक कार्य गर्ने ।
- (ग) प्रशिक्षणलाई बढी उपयोगी तुल्याउन तथा प्रशिक्षण सामग्री तयार गर्नका लागि समस्यामूलक अनुसन्धान, परामर्श सेवा तथा सूचना सेवा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।
- (घ) संघ, प्रदेश र स्थानीय तह सञ्चालन र व्यवस्थापन लगायतका विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गर्ने ।

६. प्रशिक्षण सम्बन्धी नीति: प्रतिष्ठानबाट सञ्चालन गरिने प्रशिक्षण सम्बन्धी नीति देहायवमोजिम हुनेछ ।

- (क) प्रशिक्षण कार्यक्रमलाई कर्मचारी प्रशासनको अभिन्न अङ्गको रूपमा आवद्ध गर्ने ।
- (ख) प्रदेश सरकार, स्थानीय तह र सार्वजनिक संस्थानमा निर्वाचित, मनोनित र नियुक्त पदाधिकारीहरूको व्यवसायिक ज्ञान, सीप र क्षमता वृद्धि गर्ने ।
- (ग) प्रशिक्षण कार्यक्रमलाई प्रदेश सरकार र संस्थानको विकास कार्यक्रमसँग आवद्ध गर्ने ।
- (घ) प्रशिक्षणलाई कर्मचारीको वृत्ति विकाससँग आवद्ध गर्ने ।

परिच्छेद-३

प्रशिक्षण परिषद र कार्यकारी समितिको गठन, काम, कर्तव्य र अधिकार

७. प्रशिक्षण परिषद गठन: (१) प्रतिष्ठानको सर्वोच्च निकायको रूपमा देहाय वमोजिमको प्रशिक्षण परिषद रहनेछः-

(क) मुख्यमन्त्री	- अध्यक्ष
(ख) उपाध्यक्ष, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग	- सदस्य
(ग) अध्यक्ष, प्रदेश लोक सेवा आयोग	- सदस्य
(घ) मुख्यमन्त्रीले तोकेको प्रदेश स्तरको विश्वविद्यालयको उप-कूलपति	- सदस्य
(ङ) प्रमुख सचिव, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय	- सदस्य
(च) प्रदेश सरकारका सचिवहरू	- सदस्य

- (छ) प्रदेश सरकारले मनोनित गरेको दुई जना महिला सहित तीन जना – सदस्य
(ज) प्रतिष्ठानका कार्यकारी निर्देशक – सदस्य-सचिव

(२) खण्ड (छ) बमोजिमका सदस्यहरू मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट कम्तीमा स्नातकोत्तर वा सो सरहको योग्यता हासिल गरेका व्यक्तिहरू मध्येबाट प्रदेश सरकार, मन्त्रपरिषदले तोकेको मापदण्डका आधारमा छनौट गरिनेछ।

(३) समितिको मनोनित सदस्यहरूको पदावधि दुई वर्षको हुनेछ। मनोनित सदस्यहरूलाई प्रदेश सरकार, मन्त्रपरिषदले तोके बमोजिमको बैठक भत्ता उपलब्ध गराइनेछ।

(४) परिषदको बैठक वर्षमा कम्तीमा दुई पटक बस्नेछ।

(५) परिषदको गणपूरक संख्या तथा बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि परिषद् आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

८. परिषदको काम, कर्तव्य र अधिकार: यस ऐनमा अन्यत्र लेखिएको कामको अतिरिक्त परिषदको काम, कर्तव्य र अधिकार देहायबमोजिम हुनेछ:-

- (क) प्रतिष्ठानबाट सञ्चालन गरिने प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान कार्यक्रम सम्बन्धी नीति निर्धारण गर्ने।
(ख) प्रतिष्ठानको नियमावली बनाउने र विनियम स्वीकृत गर्ने।
(ग) प्रतिष्ठानको दीर्घकालीन योजना स्वीकृत गर्ने।
(घ) प्रतिष्ठानको वार्षिक कार्यक्रमको प्रगति सम्बन्धी समीक्षा एवं मूल्यांकन गर्ने र बजेट स्वीकृत गर्ने।
(ङ) समितिलाई आवश्यक निर्देशन दिने।

९. कार्यकारी समिति गठन: (१) प्रतिष्ठानको उद्देश्य एवं नीति अनुरूप प्रशिक्षण एवं अनुसन्धान कार्यक्रमलाई सुव्यवस्थित रूपले सञ्चालन गर्न गराउन देहाय बमोजिमका सदस्यहरू भएको कार्यकारी समिति रहनेछ:-

- (क) प्रतिष्ठानको कार्यकारी निर्देशक – अध्यक्ष
(ख) सचिव, प्रशासन तथा बैठक महाशाखा, मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रपरिषदको कार्यालय – सदस्य
(ग) सचिव, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय – सदस्य
(घ) सचिव, आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालय – सदस्य
(ङ) सचिव, प्रदेश लोक सेवा आयोग – सदस्य
(च) सचिव, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग – सदस्य
(छ) कार्यकारी निर्देशकले तोकेको प्रतिष्ठानको उप-कार्यकारी निर्देशक – सदस्य सचिव

(२) समितिले आवश्यक देखेमा प्रति बैठक एक जना महिला सहित तीन जनामा नबढने गरी विशेषज्ञलाई समितिको बैठकमा पर्यवेक्षकको रूपमा भाग लिनको लागि आमन्त्रण गर्न सक्नेछ।

(३) समितिको बैठक आवश्यकतानुसार बस्नेछ ।

(४) समितिको बैठकको गणपूरक संख्या तथा अन्य कार्यविधि तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

१०. समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) प्रदेश र स्थानीय तहका सरकारी र सार्वजनिक संस्थानमा निर्वाचित, मनोनित तथा नियुक्त पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक पर्ने संघ, प्रदेश र स्थानीय तह सञ्चालन र व्यवस्थापन लगायतका विषयमा व्यवसायिक ज्ञान, सीप र क्षमता अभिवृद्धि गर्न प्रशिक्षणको व्यवस्था गर्ने।

(ख) प्रशासकीय समस्याहरू तथा तिनका समाधानका उपायहरू वारेमा समय समयमा सभा, गोष्ठी, सेमिनार तथा सम्मेलनको आयोजना गर्ने ।

(ग) अनुसन्धान, परामर्श सेवा एवं सूचना सेवा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

(घ) अन्य प्रदेश, संघीय र अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका प्रशिक्षण संस्थाहरूसँग सम्पर्क राखी प्रशिक्षण सम्बन्धी कार्यलाई स्तरोन्नति तथा विस्तृतीकरण गर्ने ।

(ङ.) परिषद मार्फत प्रदेश सरकारलाई प्रादेशिकस्तरमा प्रशिक्षण सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्न राय सल्लाह दिने।

(च) प्रतिष्ठानको प्रशिक्षण तथा अनुसन्धान कार्यक्रम सम्बन्धी नीति तर्जुमा गर्ने ।

(छ) परिषद मार्फत प्रदेश सरकार र संस्थानहरूको विभिन्न क्षेत्रसँग सम्बन्धित प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूको बीचमा समन्वय ल्याउन प्रदेश सरकारलाई आवश्यक राय सल्लाह दिने ।

(ज) प्रतिष्ठानको दीर्घकालीन योजना तर्जुमा गर्ने ।

(झ) प्रतिष्ठानको वार्षिक कार्यक्रम र बजेट तयार गर्ने ।

(ञ) प्रतिष्ठानको लागि आवश्यक कर्मचारीहरूको दरवन्दी सृजना गर्ने।

(ट) प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूको मूल्यांकन गर्ने गराउने ।

- (ठ) प्रशिक्षणको क्षेत्रमा प्रदेश सरकार, नेपाल सरकार र अन्तरराष्ट्रिय संस्थाहरूबीच सम्पर्क माध्यमको रूपमा काम गर्ने।
- (ड) प्रशिक्षणलाई कार्यक्रममूलक तथा व्यवहारिक बनाउन विभिन्न क्षेत्रका अनुभवी व्यक्तिहरूको सेवा आवधिक रूपमा आदान प्रदान गर्ने व्यवस्था मिलाउने।
- (ढ) ऐन, नियम वा विनियमको अधीनमा रही प्रशिक्षण सम्बन्धी अन्य आवश्यक कार्य गर्ने।
- (२) अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका प्रशिक्षण संस्थाहरूसँग सम्पर्क राख्दा समितिले प्रदेश सरकार मार्फत नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।
- (३) प्रतिष्ठानको लागि आवश्यक कर्मचारीहरूको दरवन्दी सृजना गर्दा प्रदेश सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।
- (४) प्रतिष्ठानको अचल सम्पत्ति वेचविखन गर्नु पर्दा प्रदेश सरकार मार्फत नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

परिच्छेद- ४

प्रतिष्ठानका कर्मचारीहरू एवं निजहरूको सेवा शर्त सम्बन्धी व्यवस्था

११. प्रतिष्ठानका कर्मचारी सम्बन्धी व्यवस्था: (१) प्रतिष्ठानमा आवश्यकतानुसार देहाय बमोजिमका कर्मचारी रहनेछन्।
- (क) प्रशासकीय तथा प्राविधिक
- (ख) प्राध्यापक तथा अनुसन्धान
- (२) प्रदेश लोक सेवा आयोगको सिफारिशमा प्रतिष्ठानका कर्मचारीहरूको पदपूर्ति गर्नु पर्नेछ।
- (३) प्रदेश लोक सेवा आयोगको गठन भई पदपूर्ति नभएसम्मको लागि प्रतिष्ठानको कार्य सञ्चालन गर्न प्रदेश सरकारले आवश्यक कर्मचारी काजमा खटाउनेछ।
- (४) प्रतिष्ठानका कर्मचारीहरूको पारिश्रमिक, सेवाको शर्त एवं सुविधा तोकिए बमोजिम हुनेछ।
१२. कार्यकारी निर्देशक सम्बन्धी व्यवस्था: (१) प्रतिष्ठानको प्रमुखको रूपमा एकजना कार्यकारी निर्देशक रहनेछ।
- (२) कार्यकारी निर्देशकको नियुक्ति तोकिएको मापदण्डको आधारमा प्रदेश सरकारबाट हुनेछ। तर कार्यकारी निर्देशकको पहिलो पटक नियुक्ति नभएसम्मका लागि प्रदेश सरकारका सचिवहरू मध्येबाट प्रदेश सरकारले तोकिएको सचिवले कार्यकारी निर्देशकको रूपमा कामकाज गर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिमको मापदण्ड बनाउँदा मान्यता प्राप्त विश्वविद्यालयबाट स्नातकोत्तर गरी कम्तीमा १० वर्षको अनुभव भएका वा विद्यावारिधि गरी कम्तीमा ५ वर्षको अनुभव भएका ३५ वर्ष उमेर नाघेका व्यक्तिहरू मध्येबाट कार्यकारी निर्देशक नियुक्ति गर्ने गरी योग्यता तोकिएकोछ।

(४) निजको पदावधि पाँच वर्षको हुनेछ र अर्को एक अवधिका लागि निजलाई पुनः नियुक्ति गर्न सकिनेछ।

(५) निजको पदावधि समाप्त भएमा वा पदावधि समाप्त हुनु अगावै ६५ वर्ष पुगेमा निज सो पदमा बहाल रहन सक्ने छैनन्।

(६) कार्यक्षमताको अभाव भएमा, खराब आचरण गरेमा, इमान्दारीपूर्वक आफ्नो पदीय कर्तव्यको पालना नगरेमा वा बदनियतपूर्वक काम कारवाही गरेमा प्रदेश सरकारद्वारा गठित छानबिन समितिको सिफारिशमा निजलाई प्रदेश सरकारले पदमुक्त गर्न सक्नेछ। छानबिन समितिको गठन र सुनुवाईको मौका दिने सम्बन्धी व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।

१३. कार्यकारी निर्देशकको काम, कर्तव्य र अधिकार: (१) कार्यकारी निर्देशकको काम, कर्तव्य र अधिकार देहाय बमोजिम हुनेछ:-

(क) परिषद तथा समितिको निर्णय एवं निर्देशनहरू कार्यान्वयन गराउने।

(ख) प्रतिष्ठानको दीर्घकालीन योजना र वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट समिति मार्फत परिषदमा स्वीकृतिको लागि पेश गर्ने।

(ग) परिषदबाट स्वीकृत प्रतिष्ठानको दीर्घकालीन योजना र वार्षिक कार्यक्रमको कार्यान्वयन गर्ने।

(घ) प्रतिष्ठानका प्रगति विवरणहरू समय समयमा समिति समक्ष प्रस्तुत गर्ने, गराउने।

(ङ) प्रतिष्ठानको प्रशिक्षण कार्यक्रमको आन्तरिक मूल्यांकन गर्ने, गराउने।

(च) राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाहरूसँग अनुबन्धित कार्यक्रम तथा अन्य सहयोग सम्बन्धमा सम्बन्धित पक्षसँग आवश्यक छलफल गरी समितिमा स्वीकृतिका लागि पेश गर्ने गराउने।

(छ) प्रतिष्ठान सम्बन्धी अन्य कार्यहरू गर्ने गराउने।

(२) कार्यकारी निर्देशकको अन्य काम, कर्तव्य र अधिकार तोकिए बमोजिम हुनेछ।

परिच्छेद -५

कोष, हिसाव र लेखापरीक्षण

१४. प्रतिष्ठानको कोष: (१) प्रतिष्ठानको आफ्नो एउटा छुट्टै कोष हुनेछ ।
- (२) प्रतिष्ठानको कोषमा देहाय बमोजिमका रकम रहनेछन् ।
- (क) नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुदान रकम ।
- (ख) कुनै विदेशी सरकार र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूबाट प्राप्त हुने रकम ।
- (ग) परामर्श सेवा, प्रशिक्षण एवं अनुसन्धान कार्य गरे वापत प्राप्त हुने रकम ।
- (घ) अन्य कुनै स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम ।
- (३) अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूबाट सहयोग प्राप्त गर्दा प्रदेश सरकार मार्फत नेपाल सरकारको स्वीकृति लिनु पर्नेछ ।
- (४) कोषको सबै रकम नेपालको कुनै वाणिज्य बैंकमा जम्मा गरिनेछ ।
- (५) प्रतिष्ठानको आफ्नो उद्देश्य अनुरूपको कार्य गर्नको लागि चाहिने खर्च उपदफा (१) बमोजिमको कोषबाट व्यहोरिने छ ।
१५. हिसाव राख्ने तरिका: प्रतिष्ठानको आम्दानी र खर्चको हिसाव महालेखा परीक्षकको कार्यालयबाट स्वीकृत ढाँचा र तरिका बमोजिम राखिनेछ ।
१६. लेखापरीक्षण: (१) प्रतिष्ठानको हिसावको लेखापरीक्षण महालेखा परीक्षकबाट हुनेछ ।
- (२) प्रतिष्ठानको लेखापरीक्षण सम्बन्धी अन्य कुरा तोकिए बमोजिम हुनेछ ।

परिच्छेद -६

प्रशिक्षण पद्धति, प्रशिक्षण सामग्री एवं पाठ्यक्रम

१७. प्रशिक्षण पद्धति निर्धारण गर्ने: (१) प्रतिष्ठानले आफ्नो उद्देश्य प्राप्तिका लागि प्रशिक्षणको पाठ्यक्रम, पद्धति, सामग्री तथा कार्यक्रम निर्धारण गर्न समय समयमा सर्वेक्षण गर्न सक्नेछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको सर्वेक्षणको आधारमा प्रतिष्ठानले प्रशिक्षणको पाठ्यक्रम, पद्धति, सामग्री तथा कार्यक्रम निर्धारण गर्नेछ ।
- (३) उपदफा (२) बमोजिमको पाठ्यक्रम तथा कार्यक्रम परिषदबाट स्वीकृत गराउनु पर्नेछ ।
१८. अन्य प्रशिक्षण कार्यक्रमको मूल्याङ्कन: (१) प्रतिष्ठानले प्रदेश सरकार अन्तर्गतका अन्य निकायबाट सञ्चालित प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूको समय समयमा मूल्यांकन गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गरिएको मूल्यांकनको आधारमा प्रतिष्ठानले प्रशिक्षण कार्यक्रममा आवश्यकतानुसार संशोधन वा परिवर्तन गर्न परिषद मार्फत प्रदेश सरकारलाई सुझाव दिन सक्नेछ ।

१९. **प्रशिक्षण पद्धति:** प्रशिक्षार्थीहरूको समूह तथा विषयको प्रकृति हेरी उपयोगी एवं प्रभावकारी आधुनिक प्रशिक्षण प्रविधिहरू प्रशिक्षण कार्यक्रममा प्रयोग गरिनेछ ।
२०. **प्रशिक्षण सामग्री:** प्रतिष्ठानको प्रशिक्षण कार्यक्रमहरूको लागि प्रदेशको आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, राजनैतिक परिप्रेक्ष्यमा मेल खाने र सैद्धान्तिक दृष्टिकोणबाट उपयोगी हुने प्रशिक्षण सामग्रीहरूको व्यवस्था गरिनेछ ।
२१. **पाठ्यक्रम:** प्रशिक्षण कार्यक्रमलाई बढी फलदायी एवं प्रभावकारी बनाउन पाठ्यक्रममा सैद्धान्तिक एवं व्यवहारिक दुवै पक्षमा जोड दिइनेछ ।

परिच्छेद -७

विविध

२२. **प्रतिवेदन पेश गर्नुपर्ने:** प्रतिष्ठानले प्रत्येक वर्ष प्रतिष्ठानको क्रियाकलाप सम्बन्धी प्रतिवेदन प्रदेश सरकार समक्ष पेश गर्नु पर्नेछ ।
२३. **अधिकार प्रत्यायोजन:** समितिले यो ऐन बमोजिम आफूले पाएको अधिकारमध्ये सबै वा केही अधिकार प्रतिष्ठानको कार्यकारी निर्देशक वा अन्य कुनै कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ । कार्यकारी निर्देशकले ऐन नियम अन्तर्गत आफूले पाएको अधिकार मध्ये सबै वा केही अधिकार प्रतिष्ठानको उप-कार्यकारी निर्देशक वा अन्य कर्मचारीलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्नेछ ।
२४. **प्रदेश सरकारसँग सम्पर्क:** (१) प्रतिष्ठानले मुख्यमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मार्फत प्रदेश सरकारसँग सम्पर्क राख्नु पर्नेछ ।
- (२) प्रतिष्ठानले प्रदेश सरकारका आफ्नो कामसँग मेल खाने संस्था तथा प्रशिक्षण केन्द्रसँग आवश्यक सम्पर्क र समन्वय गर्न सक्नेछ ।
२५. **नियम तथा विनियम बनाउने:** (१) यस ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्नको लागि परिषदले आवश्यक नियमहरू बनाउन सक्नेछ । त्यस्तो नियम प्रदेश सरकारले स्वीकृत गरे पछि लागू हुनेछ ।
- (२) प्रतिष्ठानको अन्य आवश्यक काम कारवाहीको लागि उपदफा (१) अन्तर्गत बनेको नियमावलीको अधीनमा रही समितिले आवश्यक विनियम बनाउन सक्नेछ र त्यस्तो विनियम परिषदबाट स्वीकृत भएपछि लागू हुनेछ ।

आज्ञाले,

प्रमाणिकरण मिति: २०७५/१२/२५

फणिन्द्र मणि पोखरेल
प्रदेश सरकारको सचिव